

Utbildningsdepartementet

u.registrator@regeringskansliet.se

Synpunkter på regeringens forsknings- och innovationspolitik, U2023/01467

Vi forskningsinstitut välkomnar möjligheten att få delge våra prioriteringar och synpunkter på regeringens forsknings- och innovationspolitik. Detta inspel har utarbetats gemensamt av ledningarna för en grupp svenska forskningsinstitut, för att förmedla ett samlat perspektiv till regeringen. Vi ser en möjlighet att nu stärka hela forsknings- och innovationssystemet inklusive forskningsinstituten som en kritisk resurs i att ta sig an de stora samhällsförändringar vi står inför med klimat- och hållbarhetsutmaningar i en ny geopolitisk verklighet. Forskningsinstitutens speciella roll är och har varit dels att bidra med direkt samhällsnytta från vår forskning och dels att skapa goda förutsättningar för tvärvetenskaplig nationell och internationell forskning. Den samhällsnyttiga forskningen avspeglas exempelvis genom de olika metoder och verktyg som instituten utvecklar som ett stöd till policyutveckling och beslutsfattare inom både offentlig och privata sektor. Den vetenskapliga kvaliteten i vårt arbete bekräftas bland annat av att vi konkurrerar med framgång både nationellt och internationellt, till exempel avseende forskningsanslag, och av den omfattning i vilken våra forskare publicerar sig i ansedda internationella tidskrifter.

Vi deltar gärna i en fortsatt process för att, om det behövs, förtydliga och utveckla innehållet.

27 oktober 2023

Måns Nilsson, VD Stockholm Environment Institute (SEI)

Jakob Hallgren, Direktör Utrikespolitiska Institutet (UI)

Gustaf Arrhenius, VD Institutet för Framtidsstudier (IFFS)

Charlotte Bengtsson, VD Skogforsk

Karin Gardes, VD Stockholm International Water Institute (SIWI)

Dan Smith, VD Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI)

Institutens position i sammanfattning

- Institutet delar regeringens syn på vikten av excellens, internationalisering och innovation. De tre delarna hänger intimt samman och instituten har en avgörande funktion som möjliggörare av excellens inom tillämpad forskning, innovation och internationalisering. Genom stark och internationellt konkurrenskraftig kompetens inom tydliga fokusområden – såsom grön omställning, internationella relationer och utveckling – har instituten möjlighet att vara världsledande och utgöra en kunskapsresurs i internationellt samarbete.
- Sveriges totala offentliga FoU-budget bör stärkas för att säkra att Sverige förblir en ledarnation internationellt. Forskningen behövs för såväl stärkt beredskap i en ny geopolitisk global kontext som för att säkra internationell konkurrenskraft med tillämpad forskning.
- Öka resurserna till institutens styrkor: avancerad tillämpad och tvärvetenskaplig forskning, kunskapsöversikter, samverkan, syntes, kunskapsöversikter i bryggan mellan forskning, politik och näringsliv, och att aktivt främja forskningens tillgänglighet och nyttiggörande i samhället.
- Öka resurserna till mottagarkapacitet inom politik, myndigheter och offentlig förvaltning. Tex genom vetenskapliga råd och forskningskunniga avdelningar och handläggare med en tydlig och resurssatt roll att vara en länk till forskarsamhället.
- Bibehåll eller utöka andelen konkurrensetsatt forskningsfinansiering
- En högre nationell samordnande funktion av forskningsfinansiering är motiverad för att bl.a:
 - utveckla och genomföra en nationell strategi för deltagande i EU-forskning;
 - arbeta för positionering internationellt av svensk forskning bortom EU; och
 - säkerställa att kvalitet och relevans är avgörande i konkurrensetsatta utlysningar, inte de sökandes finansiella villkor (inkl OH, basfinansiering o.s.v.)
- Säkra långsiktighet och nivå i statlig basfinansiering till instituten.

Institutens roll och perspektiv

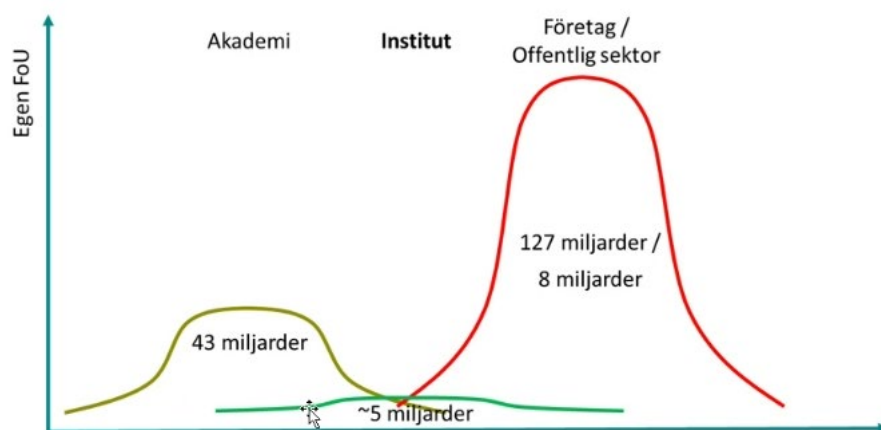
I det svenska ekosystemet för forskning har instituten en unik roll, med stor samhällsrelevans. Svenska forskningsinstitut, med (delvis) statlig finansiering, har som uppdrag och syfte att utveckla och genomföra policyrelevant såväl som tillämpad forskning med stort inslag av aktivt nyttiggörande. För att uppfylla detta syfte har vi under många år investerat i att få en god förståelse för samhällets behov och de aktuella policy-agendorna, genom tät samverkan med användare (regering, riksdag, myndigheter, akademi och näringsliv), program och projekt på nationell och internationell nivå, inklusive starka internationella nätverk.

För att genomföra policyrelevant och tillämpad forskning som svarar upp mot samhällets behov och efterfrågan i en omvärld som alltmer präglas av geopolitisk konfrontation och som löser konkreta problem, faller det sig naturligt att instituten som regel arbetar tvärvetenskapligt och tvärsektorielt, vilket är en av institutens styrkor jämfört med lärosätena.

I det svenska ekosystemet för forskning har lärosätena en viktig roll att utbilda studenter och forskare samt att bedriva forskning med vetenskaplig excellens och spjutspets. Universiteten har dock stigande förväntningar på sig att även de skapa samverkan och bidra till starkare nyttiggörande av forskning. Vår bild är att instituten ofta har bättre förutsättningar och incitamentsstrukturer att bedriva policyrelevant och tillämpad forskning och säkerställa effektivt nyttiggörande. Institutet är mindre och mer flexibla och kan därmed snabbare agera för att svara upp mot behov som uppkommer i samhället, beakta internationella trender, och nyttja öppningar för samverkan och

nyttiggörande. Detta är viktigt även i gränssnitten mot den, ibland mycket omfattande, forskning och innovation som sker inom företagen. Vi har ofta den tvärvetenskapliga arbetsformen på plats.

I forsknings- och innovationspolitiken anser vi att det är viktigt att se hela ekosystemet och aktörers olika roller och styrkor. Viss specialisering inom spektrumet grundforskning, tillämpad och policyrelevant forskning är önskvärt för att nå mål kring såväl vetenskaplig excellens som nyttiggörande och innovation. Som institut samarbetar vi idag både nära och långsiktigt med lärosätena och ser oss som ett komplement till den forskningsmiljö som de erbjuder.

Figur 1. Institutssektorn är liten i förhållande till industri och akademi (källa: IVL).

Excellens, internationalisering och innovation

Excellens, internationalisering och innovation är tre viktiga begrepp i forsknings- och innovationspolitik. Det är också lika viktigt att de olika delarna av forsknings- och innovationssystemet kan ges goda förutsättningar att verka. Excellent grundforskning är nödvändig för en långsiktigt god samhällsutveckling, samtidigt som det finns ett antal konkreta problem och utmaningar som mänskligheten står inför, till exempel klimatförändring, grön omställning, skärpt geopolitisk konfrontation mellan länder och regioner, hotad biodiversitet samt strukturomvandling p.g.a. utvecklingen av nya teknologier inom t.ex. AI och robotisering. Då behövs utmaningsdriven, tvärvetenskaplig, omvärldsmedveten och tillämpad forskning för att möjliggöra och snabba på nyttiggörandet. Likaså behövs stark samverkan mellan offentliga aktörer (primärt svenska staten och EU i detta fall), forskning och näringsliv för att möjliggöra innovation. Forskningsinstituterna fyller därvid en mycket viktig funktion genom att förena forskning av hög kvalitet med nyttiggörande som svarar mot konkreta behov i samhälle och näringsliv. Sammanfattningsvis har instituten en avgörande funktion som möjliggörare för innovation, och vi upplever en stor efterfrågan på denna funktion från olika intressenter.

En viktig fråga för framtiden när det gäller svensk forskningsfinansiering är att öka internationaliseringen, och specifikt att ha en tydligare strategi och mål för internationaliseringen av svensk forskning. Sverige är en stor forskningsnation, mätt i finansiering per BNP. Men vad vill regeringen och förvaltningen uppnå med internationaliseringen: vilka forskningsfronter och -teman bör Sverige engagera sig i? Vilka delar av världen och vilka partnerskap bör Sverige prioritera? Vi upplever att debatten ofta fokuserar på hur svenska forskare kan få en större andel av EU:s forskningsmedel, men menar att detta bara är ett delmål i att bygga ett inflytelserikt forskningsverige. Rent konkret ser vi gärna att Sverige satsar på att finansiera fler internationella

forskningspartnerskap (även utanför EU), ledda från svenska forskningsmiljöer. Sådana partnerskap har en större potential för global och internationell samhällsnytta och kan bidra konstruktivt till Sveriges inflytande i världen genom såväl s.k. "science diplomacy" som samarbeten med näringsliv på en internationell arena.

Samtidigt som vi vill att internationalisering stärks och blir mer strategisk i mål och utförande, är det uppenbart att även ökad medvetenhet om geopolitiskt betingade hot, risker och möjligheter är avgörande för att framgångsrikt beakta svenska intressen. Det kräver stärkt inhemsk kunskap och kapacitet om internationella utmaningar och institutionella system. Det är en del av samhällets beredskap mot politiska, ekonomiska och miljömässiga kriser att ha en nationell kapacitet för internationell policyrelevant tillämpad forskning och policyanalys. Detta var anledningen bakom bildandet av många institut och frågan har blivit allt viktigare under senare år p.g.a. det nya globala normalläge av skärpt geopolitisk rivalitet vilket påverkar alla delar av samhället. I denna nya situation blir det än mer angeläget för ett litet och omvärldsberoende land som Sverige att fortsatt investera i en självständig kapacitet med starka lärosäten, effektiva forskningsinstitut, och ett robust forskningsfinansieringssystem.

Vikten av konkurrensutsatt forskning

Debatten kring fördelningen mellan basanslag och konkurrensutsatta utlysningar, för både lärosäten och institut, har pågått länge. I en internationell jämförelse, med t.ex. Tyskland, har svenska institut relativt låga basanslag.

Vi anser dock att det är av mycket stor vikt att bibehålla eller öka andelen av forskningsbudgeten som fördelas i konkurrensutsatta utlysningar från forskningsråden. Vi ser utlysningar som ett sätt att säkra samhällsrelevant forskning, särskilt i de tider av svåra kriser som världen och Sverige står inför. Vi ser konkurrensutsättning som en mycket viktig garant för excellens, potential för nyttiggörande och förstärkta partnerskap. Forskningsidéer bör utvärderas på egna meriter, på högsta nivå och av kvalificerade och oberoende granskare. Vi är övertygade om att transaktionskostnaden för att hantera utlysningar samt bedömningsprocessen starkt kompenseras av den kvalitetshöjning processen ger. Som institut välkomnar vi att få möjligheten att både konkurrera och samarbeta med lärosätenas forskning i denna process, som en viktig kvalitetssäkring av våra respektive verksamheter.

Finansieringsinstrument och institutens behov

En effektiv organisation av forskningsfinansieringen behöver använda en mångfald av instrument, för att tillgodose olika behov. Medan vi stödjer finansiering i projektform i konkurrensutsatta utlysningar (se ovan), ser vi gemensamt flera utvecklingsmöjligheter. För det första ser vi behov av projekt/program/miljöstöd över längre tidsperiod än tre-fyra år. Att skapa ny kunskap och sedan skapa samhällsnytta utifrån den kunskapen tar ofta längre tid. Vi ser möjligheter för mer sammanlänkad finansiering, genom hela kunskaps-innovation-nyttokedjan.

För det andra kräver effektivt nyttiggörande att granskare, bedömningspaneler och forskningsfinansiärer har rätt expertis kring behovssidan. Forskningsfinansiering kan också behöva användas för att stärka "mottagarkapaciteten" hos användarna av ny kunskap.

För det tredje behövs en samordning och harmonisering av villkoren för finansiering, inte minst för hantering av indirekta kostnader. Som institut möter vi idag stora skillnader i villkor mellan

finansiärer men även inom en och samma myndighet. Bättre samordning skulle göra forskningsfinansieringen mer effektiv och förutsägbar.

Forskningsfinansieringens organisation

I ett inspel till Forskningsfinansieringsutredningen har vi tidigare pekat på behovet av en strategisk samordning av forskningsfinansieringen. Vi ser stora fördelar med mångfald: mer innovation, hälsosam konkurrens mellan finansiärer, och en större närhet till forskare och användare. Vi tror på uppdelning i tre pelare – excellens; policyrelevant och tillämpad forskning; och innovation (alla behöver fortsätta konkurreras ut) – plus en strategisk överbyggnad, där tvärgående strategiska frågor kan hanteras såsom:

- En nationell strategi för deltagande i EU-forskning och en tydlig ägare till denna strategi.
- Positionering internationellt av svensk forskning bortom EU.
- Forskningsfinansieringens villkor (inkl. OH, basfinansiering) för att säkerställa att kvalitet och relevans är avgörande i konkurransutsatta utlysningar, inte de sökandes villkor.

Vi förordar alltså en strategisk, samordnande organisation som kan sätta riktlinjer och strategi för ovan nämnda frågeställningar. Detta kan knappast ligga på departementet utan behöver en separat form.

Notera att vi tagit fram dessa synpunkter innan vi fått remissmissiv för utredningen "Ny myndighetsstruktur för finansiering av forskning och innovation" (SOU 2023:59) och "Statlig forskningsfinansiering Underlagsrapporter" (SOU 2023:19). Vi framför synpunkter i den remissen separat.

Om instituten bakom detta inspel

Stockholm Environment Institute (SEI) grundades 1989 genom beslut av Riksdagen. SEI arbetar med forskning och samverkan för att stödja beslutsfattande inom internationella miljö- och hållbarhetsfrågor, såsom klimat, vatten, luft, sanitet, transport och energi. Med kontor i 7 länder och ca 360 anställda, har SEI under en rad år rankats som en av världens ledande tankesmedjor inom miljöpolicy. SEI uppbär basfinansiering från staten och dess styrelse tillsätts av regeringen.

Institutet för framtidsforskning (IFFS) IFFS skapades ursprungligen 1973 till följd av ett förslag från utredningen *Att välja framtid* (SOU 1972:59) vars syfte var att "kartlägga och värdera metoder och arbetsformer för framtidsstudier samt sammanställa och värdera aktuell ... framtidsforskning". I IFFS stadgar slås fast att institutet har två uppdrag. Det ena är att bedriva framtidsforskning, att främja framtidsperspektiv i svensk forskning och att förvalta och utveckla teori och metod inom viktiga samhällsfrågor. Det andra är att kommunicera forskningen till grupper utanför akademien för att stimulera en öppen och bred diskussion om framtida hot och möjligheter i samhällsutvecklingen.

Skogforsk, stiftelsen skogsbrukets forskningsinstitut, arbetar med FoU och kunskapskommunikation med fokus på hållbar utveckling i skogsbruket och nytta för samhället. Verksamheten spänner över hela skogsbrukets värdekedja. Våra ca 150 medarbetare är experter på bla förädling av träd som växer bättre och som kan möta framtidens klimatförändringar, aktiv naturvård, skogsbruk för olika mål, högre skogsproduktion, effektivare teknik och logistik och värdeskapande virkesutnyttjande. Skogforsk har väl utvecklad samverkan med skogsbranschen samt universitet och institut världen över som är verksamma inom våra fält. Staten och näringen samfinansierar Skogforsks basfinansiering i form av ramprogram.

Utrikespolitiska institutet (UI) är ett oberoende institut och en plattform för forskning, analys och information om utrikespolitiska frågor som grundades 1938. Med omkring 80 anställda är UI:s uppdrag är att främja och fördjupa kunskapen om utrikes- och säkerhetspolitiska frågor. Detta sker i nära samverkan med akademien, myndigheter, civilsamhället och näringslivet. Institutet erhåller bas- och projektfinansiering från staten samt har dessutom forskningsfinansiering och egna intäkter.

Stockholm International Water Institute (SIWI) är ett oberoende internationellt policyinstitut som bedriver tillämpad forskning, policyutveckling och rådgivning till beslutsfattare inom förvaltning av vattenresurser, sanitet, resiliens, klimat, vattendiplomati och samarbeten kring gemensamma vattenresurser m.m. Institutet är värd för ett UNESCO-center och flera internationella program samt arrangerar världens ledande årliga konferens om vattenfrågor, World Water Week, då det prestigefyllda Stockholm Water Prize delas ut. Institutet har idag ca 100 anställda i Stockholm och vid regionkontor i Latinamerika och Afrika.

Stockholms internationella fredsforskningsinstitut, SIPRI, grundades 1966 som ett oberoende forskningsinstitut med uppgift att studera väpnade konflikter samt nedrustning, rustningskontroll, vapenhandel och militärutgifter. Idag ägnar sig SIPRI också åt frågor som faller under ett bredare säkerhetsbegrepp, däribland geopolitiska och regionala säkerhetstrender, klimat och säkerhet, livsmedelssäkerhet, gender och hälsa. SIPRI tillhandahåller fakta, analyser och rekommendationer baserade på öppna källor till beslutsfattare, forskare, media och den intresserade allmänheten. SIPRI har ca 100 anställda med ett 30-tal nationaliteter i Stockholm.